

Inhoud

Vooraf: Grijze gors

Inventarisatie Oudorperhout 2015

Excursie Zeeland 9 mei 2015

Excursie Zuidlaardermeer 6 juni 2015

Neonicotinoïden, sluipmoordenaars van ons ecosysteem

Communicatie & Actualiteiten

In memoriam: Wim Ruitenbeek, leraar, vogelaar, ridder

Van het Bestuur

Oroep: meedoen aan project *Meer vogels op de golfbaan*

Oroep: Nederland pal voor alle ganzen

Lezingen

Excursienieuws

Aankondiging: Landelijke Dag 2015

Waarnemingen april t/m juli

Ogrut 41: Jonge IJsvogels

Kopijsluitingsdatum nr. 4: 1 november 2015

Miranda Zutt-van der Made

Dirk van der Made

Dirk van der Made

Dirk van der Made

Rob Struyk

Miranda Zutt-van der Made

Het Bestuur

Maarten Platteeuw

Hugh Gallacher

Harm Niesen

Erwin van Saane

Sovon

Pierre van der Wielen

Wim Bart Stoop

Vooraf: Griuze gors

Mijn moeder is beslist geen vogelaar. Maar als we met elkaar op vakantie gaan, dit jaar in Duitsland in de prachtige Eifel, ontkomt ze er niet aan. Ok, een IJsvogel is leuk, de Grote gele kwikstaart kan haar ook nog wel bekoren, maar het duurt haar allemaal al snel te lang. Als je hem gezien hebt kan je toch meteen weer doorlopen, is haar redenatie. De Reeën, Vossen, slangen en Muurhagedissen vind ze echter wel erg leuk en ze geniet van de mooie omgeving. Ze neemt ons getreuzel maar voor lief, ze heeft ook weinig keus.

Nadat we bij Mayschoss twee keer tevergeefs de hellingen met wijngaarden hebben afgezocht voor de Griuze gors, gaan we bij Valwig aan de Moezel in de herkansing. We rijden met de auto tot halverwege de steile, stenige helling met wijngaarden en volgen daar een pad dat evenwijdig langs de helling loopt. Onze tweede doelsoort die dag is de Apollolvinder, maar dat zal niet meevallen want het is behoorlijk bewolkt. Binnen 50 meter ontdek ik er echter één en het blijft die wandeling van twee uur, op een Dambordje na, de enige vlinder die we zien!

De Griuze gors horen of zien we echter niet. De zang en het hoge roepje heb ik de avond ervoor nog maar een paar keer geluisterd. En dan ineens hoor ik het roepje verderop uit een struik komen. Het is een bekend gegeven dat mannen met het verstrijken van de jaren wat meer moeite krijgen met de hoge tonen. Het duurt dus even voor mijn vader en Tim (wel beiden vogelaars) het geluidje oppikken, maar ze hebben hem al snel in de kijker. Mijn moeder heeft er net als ik minder moeite mee en niet veel later horen we er tegelijk nog één. Ook op de terugweg komen we ze weer tegen en weer horen we ze voor we ze zien. We wandelen rustig weer verder terug naar de auto. Mijn vader en moeder lopen inmiddels een stuk voor ons uit. Er staat een man met een kijker en camera op het pad om zich heen te kijken. Mijn moeder, geen kijker of iets dat duidt op zijnde een natuurliehebber, roept ineens “ik hoor er weer één!”. De man blijkt een Nederlander te zijn en kijkt haar verbaasd aan. ‘Een Griuze gors bedoelt u? “Ja”, zegt mijn moeder “ik hoor ze!”. Er blijkt een gezinnetje Griuze gors in de struiken te zitten die zich even mooi laat zien. Even later horen we er zowaar ook nog één echt zingen. De man maken we blij met de Apollolvinder die nog steeds op dezelfde bloem zit.

Mijn moeder die het roepje van een Griuze gors herkent, wie had dat ooit verwacht! Ik ben trots op haar en moet iedere keer nog glimlachen als ik aan dat verbaasde gezicht van die man terugdenk.

Miranda Zutt-van der Made

Inventarisatie Oudorperhout 2015

Ook dit jaar een relatief droog en fris voorjaar. Wel had de gemeente, in tegenstelling met voorgaande jaren, meer riet gemaaid. Of dit uit oogpunt van beter uitzicht voor de weidevogels, of voor het verminderen van de broedgelegenheden van de Grauwe

gans is gebeurd, is niet bekend. Het minder breed afmaaïen van de zijkanten van de paden had duidelijk een gunstige invloed op de vlucht- en voedselzoekmogelijkheden van de jonge weidevogels, die vooral hun toevlucht in het wat drassigere gedeelte met de daarop aansluitende grasbegroeiing vonden. Zo startten wij op 12 maart met de eerste van 10 tellingen waarvan de laatste op 11 juni plaatsvond. Het resultaat staat in de tabel en in de navolgende toelichting.

Tabel. Aantal territoria van broedvogels in de Oudorperhout in 2015, ingedeeld in 4 groepen.

Grasland		Bos en struweel	
Grutto	10	Boomkruiper	1
Kievit	13	Ekster	2
Scholekster	3	Fitis	1
Tureluur	3	Heggenmus	1
Totaal territoria	29	Houtduif	4
		Merel	6
Water en moeras		Koolmees	6
Bergeend	1	Pimpelmees	3
Fazant	1	Staartmees	1
Fuut	3	Roodborst	1
Grauwe gans	19	Tjiftjaf	3
Kleine karekiet	9	Tuinfluitier	1
Knobbelzwaan	1	Vink	1
Krakeend	4	Winterkoning	6
Kuifeend	5	Zanglijster	1
Meerkoet	11	Zwarte kraai	1
Nijlgans	3	Zwartkop	2
Rietgors	2	Totaal territoria	41
Rietzanger	2		
Slobeend	4	Erven en bebouwing	
Waterhoen	5	Groenling	1
Waterral	1	Huismus	4
Wilde eend	4	Kauw	2
Totaal territoria	75	Spreeuw	1
		Stormmeeuw	1
		Totaal territoria	9
Gebied totaal territoria	154	Gebied totaal soorten:	42

Soorten die de criteria niet haalden waren Blauwborst, Braamsluiper, Grote bonte specht, Holenduif, Turkse tortel, Watersnip, Wintertaling en Witte kwikstaart. Ook Baardman, Putter, Brandgans en Visdief hebben zich kort in het terrein opgehouden. Vooral in het begin van de tellingen fluctueerde met name de stand van de Grutto's

nogal, wat zich later stabiliseerde. De Kieviten deden het goed, maar het beeld is, dat de verschillende tweede broedsels het beste resultaat opleverden. Begin mei liep er al een zevental jonge Kieviten rond en een Gruttopaar presteerde het met vier jongen rond te lopen. Op 15 mei sloot de Scholekster zich aan met twee jongen. Bij de Grutto's drie waargenomen jongen en vier zwaar alarmerende ouders. Het aantal jonge Kieviten was toegenomen tot 11 stuks. Op 22 mei werd het eerste Tureluurjong ontdekt en vervolgens op 1 juni een paar met drie jongen. Bij de laatste telling werden nog de volgende grote, bijna vliegvlugge jongen waargenomen: Grutto drie, Kievit vier, Scholekster één en Tureluur één. Op dat moment konden we ook een aantal kleine jongen noteren van zowel Grutto, Kievit en Tureluur. De grote vraag blijft of ze verschoond blijven van predatie. Blauwe reiger, Zwarte kraai en meeuwen weten de Oudorperhout namelijk goed te vinden.

Hopelijk houdt de gemeente en het publiek een open blik op dit unieke gebied, dat niet alleen in het voorjaar, maar ook in de winter van onschatbare waarde is.

Dirk van der Made, Broekerwaard 19, 1824 EP Alkmaar

Excursie Zeeland 9 mei 2015

Na een rustige vrijdag volgde een stormachtige zaterdag. De dag dat de Zeeland-excursie op het programma stond. Niet het vroegtijdige vertrek om 6 uur, maar het snelwegtraject tot voorbij Rotterdam had mij altijd weerhouden aan deze excursie deel te nemen. Nu was het dan zover. Terwijl ik naar het vertrekpunt liep gierde de wind mij om de oren. Onder leiding van Harm Niesen vertrokken vijf man en één vrouw richting Leiderdorp om daar ons uitgevlogen VWG-lid Marco Witte bij de McDonald's op te pikken. Een gezamenlijk ontbijtje zat er niet in, dus snel door. De petrochemische complexen voorbij Rotterdam maakten mij niet vrolijk, maar weldra lokten de Voornse duinen. Via de Haringvlietdam bereikten wij Stellendam.

Goeree-Overflakkee

Stellendam was tijdens de stormvloed van 1 februari 1953 een van de zwaar getroffen plaatsen met 70 doden. De gedachte daaraan verwaaide snel in de stormachtige wind. Een *Brilduiker*, *Fuut* en *Aalscholver* trotseerden de golven. In een luwer gedeelte scharrelde een *Groenpootruiter*, *Rosse grutto* en *Wulp* rond. Een weggeblazen *Kneu* zwaaide ons uit, toen wij via Havenhoofd en Oostdijk naar de Kwade Hoek reden. Een mooi waterrijk duingebied dat veel beloofde en ons dan ook niet in de steek liet. Bij aankomst hoorden wij gelijk de *Zomertortel*. Erwin kon zijn hart ophalen, want een kakofonie van geluiden van *Roodborst*, *Winterkoning*, *Nachtegaal*, *Fitis*, *Heggenmus*, *Tjiftjaf*, *Grasmus* en *Braamsluiper* daalde over ons neer. Maar Erwin was het om de *Cetti's zanger* te doen. Toen hij hem hoorde, maar weinig bijval kreeg omdat de aandacht naar een *Bruine Kiekendief* en *Huiszwaluw* ging, verhoogde hij zijn inspanningen tot die eindelijk beloofd werden. Ook bij het geluid van de *Sprinkhaanzanger* moest hij zijn volle overredingskracht gebruiken.

Rietgors en *Rietzanger* leverden geen probleem op. Jan Stok werd blij met een wegvliegende *Sperwer* en wij allen van de *Zomertortels* die wij zagen vliegen. Hierbij vermijd ik zorgvuldig het woord “spotten”, wat een verkeerde woordkeus zou zijn geweest. Wij vervolgden onze weg.

De rommelmarkt in Ouddorp interesseerde ons niet, maar wel de grote groep *Rotganzen*. Marco, de man met de scherpste blik, ontdekte hem: de *Zwarte rotgans*. Er viel trouwens meer te ontdekken in de weilanden, want ook *Zwartkopmeeuw*, *Brandgans* en *Canadese gans* waren daar aanwezig. Bij Markenje gingen wij op zoek naar de *Strandplevier*. Het bleef eerst bij de *Bontbekplevier* en 12 *Dwergsterns*, maar weldra werden ze ontdekt. De vier *Lepelaars* en de *Scholeksters* vielen meer op. Vervolgens was Volgerland aan de beurt. Harm beloofde ons de *Veldleeuwrik*. Dat werd even geduld betrachten, maar na de *Oeverzwaluw*, *Tapuit* en *Slobeend* liet hij zich zien. Op naar de Brouwersdam. De melding van een *Zwarte zeekoet* maakte ons extra alert. Ik vroeg mij af, wat zo'n beest in deze vliegende storm tussen al die schuimkoppen te zoeken had. Er vloog iets weg. Twee *Middelste zaagbekken* met daar achter iets zwarts. “Daar gaat ie”, riepen Marco en Harm in koor. De achtervolging werd ingezet maar snel opgegeven waarna de aandacht meer naar de in prachtig zomerkleed rondscharrellende *Steenlopers* en *Drieteenstrandlopers* ging. Na een soort zandstorm te hebben getrotseerd, bereikten wij de overkant waar wij nog een paar *Paarse strandlopers* zagen. In gezamenlijk overleg werd besloten nog een poging te wagen de *Zwarte zeekoet* te zien. Aan de binnenkant van de dam gingen wij terug. De teleurstelling was groot toen dat slechts wat *Futen* opleverde. Dan maar op naar de Schelphoek.

Schouwen-Duiveland

Heel Schouwen-Duiveland heeft tijden de stormvloed onder water gestaan. De sporen van herstel zijn nog bij de Schelphoek te zien waar nog een achtergebleven caisson ligt. We lieten de *Wulp* en *Rosse grutto* snel achter ons om naar de Prunjepolder te gaan, naar Plan Tureluur. Een snackkarhouder had daar al op ingespeeld. Met grote letters stond er Fritureluur op zijn kar. Wij hadden brood mee, dus wij negeerden hem. Natuurlijk niet de *Slechtvalk* en de broedende *Grote mantelmeeuw* die onze volle belangstelling kreeg. Zo trokken wij van natuurgebied naar natuurgebied. Ik kreeg langzaam het gevoel alsof ze Zeeland aan het ontgronden waren. Het leverde wel mooie waarnemingen op van *Zilverplevier*, *Kluten*, *Tureluur*, *Grutto*, *Oeverloper*, *Slobeend*, *Bergeend*, *Nijlgans* en *Torenvalk*.

Bij de Grevelingendam zochten wij bij de Krammersluizen de Plaat van de Vliet op. In de luwte volop zang van de *Zanglijster*, *Tuinfluit* en *Kleine karekiet*. Op het water dobberden de *Kuifeend*, *Tafeleend* en *Dodaars*. Een *Gierzwaluw* vloog over en het door Mart ontdekte Klein geaderd witje zocht de bescherming van het Fluitenkruid op. Daarna reden wij een stuk de Philipsdam op voor de *Grote zee-eend*. Het bleef bij een *Krakeend*. Dan de *IJsduiker* maar. Het bloemrijke pad naar de dijk leverde nog het meest op. *Putter*, *Roodborsttapuit*, *Witte-* en *Gele kwikstaart* in de luwte is heel wat anders dan boven op de dijk weggeblazen te worden door een windkracht 8. De vele witte *Knobbelzwanen* en wat *Zwarte zwanen* hadden dan ook

de dekking van een eilandje opgezocht. De *IJsduiker* moest zich ergens tussen de schuimkoppen bevinden. Er was slechts een man die het vermogen had hem te ontdekken. Juist. Marco. Naast de grote bewondering daarvoor door Carina, werd die door allen gedeeld. De dag was al behoorlijk gevorderd, toen besloten werd de *Temmincks strandloper* nog te zoeken.

Hoekse Waard – Voorne Putten

De *Temmincks strandloper* moest ergens bij Zuidland zitten. Het werd een rit vol afsluitingen, omleidingen en via de Hekelingerpont werd Spuimonding West bereikt. Van de *Temmincks strandloper* geen spoor. Wel veel *Kluten*. De *Bonte strandlopers* werden, onder het oog van een *Kemphaan*, opgejaagd door een *Slechthvalk*. Aan de *Vink* de eer om ons afscheid in te luiden. Nog even doorbijten bij Botlek, Pernis en Rotterdam, maar nadat Marco Witte bij Leiderdorp was afgezet en het al groener om ons heen werd, kon onze excursieleider Harm Niesen op een geslaagde dag terugkijken.

Dirk van der Made, Broekerwaard 19, 1824 EP Alkmaar

Excursie Zuidlaardermeer 6 juni 2015

Toen ik de Kruseman van Eltenweg op liep naar het vertrekpunt van onze excursie werd ik getroffen door een onverwacht beeld. Mocht ik, bij een voorgaande excursie naar Zeeland, als een eenzame ziel bij ons vertrekpunt aankomen, nu stond er al een flink aantal mensen. In mijn onwetendheid dacht ik eerst dat er een rommelmarkt in de buurt was. Maar nee, het waren de eersten van de 33(!) deelnemers aan deze excursie. Het leek wel een 55-plusreisje, maar met die kwalificatie doe je dan een groot deel geen plezier, dus houden wij het op de sfeer van een schoolreisje. Er heerste dan ook een verwachtingsvolle spanning met wat komen zou. De Vale gieren in Friesland bijvoorbeeld. Zullen wij die onderweg nog te zien krijgen? Meester Pierre van der Wielen, die de leiding had, sommeerde ons een plekje in een van de auto's in te nemen. Geen gekibbel van wie voor het raam wilde zitten of naast de chauffeur.

We vertrokken in colonne naar het hoge noorden. Ben, onze chauffeur, had geen tomtom. Als digibeet voelde ik mij gelijk verwant met hem. Veronique, die ook in onze auto zat, had er wel één, maar die was in haar auto in Alkmaar achtergebleven. Wij moesten nu putten uit onze aardrijkskundeles. Na Groningen moesten wij de afslag Foxhol nemen en dan via Kropswolde naar Meerwijck, waar wij ons op een parkeerterrein aan de Strandweg (naslagwerk voor tomtom-houders) verzamelden. We werden uitbundig begroet door een *Zanglijster*. Een orgie van geluiden barstte los. *Winterkoning*, *Roodborst*, *Zwartkop*, *Tjiftjaf*, *Vink* en in bescheidener mate de *Koekoek*, *Houtduif* en *Boomkruiper* lieten zich horen, terwijl de *Witte kwikstaart* en *Appelvink* ook werden waargenomen. We gingen op pad naar de kijkwand in de Kropswolderbuitenpolder.

Kropswolderbuitenpolder

Er werden geen gekleurde hesjes uitgedeeld. Die waren wij ontgroeid en twee aan twee lopen met een meester voor en achter was ook niet aan de orde. Bij de kijkwand werd het echter dringen om een goed plaatsje. Opgewonden stemmen meldden een *Geoorde fuut*. Daar een *Tafeleend*. Daar een *Zomertaling*. Daar een *Slobeend*, *Nijlgans*, *Smient*, *Wintertaling*, kortom genoeg om te zien. Een *Zwarte stern* kwam eens poolshoogte nemen wat er aan de hand was. We trokken verder het gebied in. De *Fitis* en de *Grasmus* zongen uitbundig. De zang van de *Veldleeuwerik* bracht je terug naar je kindertijd, maar daar waren wij al mee bezig.

De realiteit was een *Kokmeeuwen*-kolonie met daartussen verschillende nesten van de *Geoorde fuut*. Enkelen hoorden de *Roerdomp* en er vlogen een *Ooievaar* en een *Lepelaar* over. We hadden ook een wegloper. Tot dat hek had meester nog gezegd. Maar Kees, een ondernemend mannetje, verdween in de verte zonder moderne communicatiemiddelen. “Die loopt niet in zeven sloten tegelijk”, zei een lerares Nederlands en we verlegden onze aandacht weer naar de *Havik*, de zingende *Rietzanger*, *Karekiet* en *Rietgors*. Maar het mooist was de natuurlijk de *Witwangstern*, die een paar keer mooi voorbij kwam vliegen. Terug naar de auto’s. Onderweg wees onze biologieleeraar Mart ons op het Oranjetipje. Verderop werd gewezen naar de *Staartmees*. De *Grote bonte specht* had zich al aan het oog onttrokken. Toen wij allen weer vereend waren gingen wij verder naar de Onnerpolder.

Onnerpolder

Bij de Zuidhooidijk trokken wij de polder in en belandden we bij een gemaal dat de vorm van een soort tribune had. Onderweg was al grote opwindning ontstaan bij het ontdekken van een vliegende *Zeearend* en de eerste *Witvleugelstern*. De schoolvoorstelling kon dus beginnen en werd gevormd door: *Grutto*, *Tureluur*, *Kievit*, *Kemphaan*, *Scholekster*, *Kluut* en *Steltkluut*. De *Ringmus*, *Boerenzwaluw* en *Knobbelzwaan* figureerden. De *Bosrietzanger* werd gehoord en Kees kwam met de waarneming van drie *Kleine plevieren*. In de lucht de *Buizerd* en *Bruine kiekendief*. Aan de andere kant van de polder konden wij de *Wulp*, *Grauwe vliegenvanger*, *Gele kwikstaart* en *Putter* toevoegen. De dag vorderde en wij gingen op weg naar onze laatste locatie.

Oostpolder

Voordat wij het gebied in trokken, voltrok zich voor onze ogen een drama. Er daalde een *Blauwe reiger* in een poeltje. Een *Tafeleend* maakte zich uit de voeten met in haar kielzog een jong. De *Blauwe reiger* strekte zijn hals en hap, slik, weg was het jong. Dit had grote impact op onze fotografen want die begonnen gelijk kikkers te fotograferen alsof die de laatste overlevenden waren. *Kuifeend*, *Krakeend*, *Bergeend*, *Canadese gans*, *Brandgans* en laat staan het *Waterhoen* en *Meerkoet* telden niet mee. Neen, het ultieme vogelaarsgeluk bestond uit de aanwezigheid van *Visdief*, *Zwarte Stern*, *Witwangstern* en *Witvleugelstern* bij elkaar. Ach, en als je op

weg naar het restaurant voor een versnapering ook nog *Kwartel* en *Graspieper* hoort en *Gekraagde roodstaart*, *Gaai* en *Oeverzwaluw* als waarneming mag noteren, dan zal zelfs Vera wel over haar bestelde, maar nooit gekregen, broodje paling heen komen. We namen afscheid van meester Pierre die hier achterbleef voor, laten wij maar zeggen, een lerarenbijeenkomst en dankten hem voor deze mooie schoolreis. Onze chauffeur Ben van Wees bracht ons weer veilig en zonder tomtom terug bij de auto (met tomtom) van Veronique.

Einde dictee.

Dirk van der Made, Broekerwaard 19, 1824 EP Alkmaar

Neonicotinoïden, sluipmoordenaars van ons ecosysteem

Bewijs voor oorzaak bijensterfte is geleverd

(Bron: nu.nl)

Onderzoek van Harvard University levert het onomstotelijke bewijs: neonicotinoïden zijn bijensterfteveroorzakers en veroorzaken zelfs exponentiële sterfte onder de insecten. De pesticiden zijn de directe oorzaak van CCD, *colony collapse disorder*, ofwel het instorten van bijenvolken. De resultaten van het onderzoek werden al in juni 2014 gepubliceerd in het tijdschrift *Bulletin of Insectology* (<http://www.bulletinofinsectology.org/pdfarticles/vol67-2014-125-130lu.pdf>).

De uitkomsten van de studie bevestigen niet alleen conclusies van vorige onderzoeken (op basis van replicatie van die onderzoeken) maar versterken tevens de conclusie dat opeenhoping van op zichzelf niet dodelijke doses neonicotinoïden uiteindelijk de oorzaak vormen voor CCD, ofwel het uitsterven van bijenvolken.

Voor het onderzoek werden 18 kolonies op drie verschillende locaties een jaar lang gevolgd. Op elke locatie werden vier volken regelmatig aan in de praktijk voorkomende doses neonicotinoïden blootgesteld. Aan het einde van het jaar waren 6 van de 12 blootgestelde volken volledig verdwenen.

In tegenstelling tot wat de industrie beweert, breken neonicotinoïden niet af. Ze werden (in extreme hoge concentraties) aangetroffen in de bodem van velden waar eerder was gespoten, en zelfs op gewassen die zelf niet behandeld waren. Bijen en andere insecten verspreiden de pesticiden via besmette pollens en bijen brengen die ook naar hun nest. Dat toont aan hoe hardnekkig de pesticiden in de natuur doordringen en dat wordt ook door ander onderzoek bevestigd.

Bijkomend probleem is dat de regelgeving die de insecten moet beschermen, die onze voeding bestuift, ernstig tekort schiet. Daarbij gaat het niet alleen om bijen. Ook het uitsterven van de Monarchvlinder wordt bijvoorbeeld direct gelinkt aan het middel Roundup van Monsanto, net als vogelsterfte rondom bespoten velden. De vraag is wat voor ramp er nodig is voordat overheden daadwerkelijk actie ondernemen.

Wat zijn neonicotinoïden?

(Bron: College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden)

Neonicotinoïden is de aanduiding van een groep werkzame stoffen die verwant zijn aan nicotine. Wanneer deze stoffen in gewasbeschermingsmiddelen en biociden worden gebruikt, zullen deze stoffen via sapstromen door de gehele plant worden verspreid. Dankzij deze systemische werking kunnen neonicotinoïden effectief worden ingezet ter bestrijding van insecten. De neonicotinoïden komen echter ook in pollen en nectar terecht waardoor bijen kunnen worden blootgesteld aan deze stoffen indien een plant in bloei staat. Daarnaast kunnen neonicotinoïden de bij bereiken via door bladluizen geproduceerde honingdauw en guttatievocht (vochtdruppels die via de waterporiën in de rand van het blad naar buiten worden geperst).

Situatie

(Bron: Vogelbescherming Nederland)

Neonicotinoïden, de meest gebruikte pesticiden wereldwijd, zijn niet alleen verantwoordelijk voor massale bijensterfte. Ze blijken nu ook schadelijk te zijn voor vogels. Vogelpopulaties gaan het sterkst achteruit in gebieden met sterke vervuiling door neonicotinoïden. Vooral onder zwaluwen, mussen en Spreeuwen houden de pesticiden lelijk huis.

Neonicotinoïden zijn insecticiden die sinds de jaren negentig in gebruik zijn. Ze werken in op het centrale zenuwstelsel van insecten. Ze blokkeren de overdracht van zenuwimpulsen, waardoor de insecten stoppen met eten, verlamd raken en uiteindelijk sterven door verhongering, uitdroging of doordat ze ten prooi vallen aan andere dieren.

In Nederland worden deze stoffen veel toegepast in de bollenteelt, in akkerbouwgewassen, in kassen en in de (fruit)boomteelt. Een belangrijke toepassing is de behandeling van zaaizaad: vóór het planten krijgen zaden een coating van een neonicotinoïde. Het insecticide verspreidt zich vervolgens door de groeiende plant, zodat die giftig wordt voor alle insecten die ervan eten. Daarnaast wordt het middel in kassen en in de (fruit)boomteelt voornamelijk door middel van een bespuiting toegepast en is het aanwezig in middelen voor particulier gebruik in de tuin, zoals in middelen tegen mieren en in potgrond. De bekendste neonicotinoïden zijn Imidacloprid, Clothianidin en Thiacloprid.

Probleem

Neonicotinoïden worden net als de meeste bestrijdingsmiddelen getest onder laboratoriumcondities. Het ontbreekt echter aan onderzoek op basis van veldexperimenten naar het effect van deze middelen op wilde planten en dieren. Er arriveren steeds meer verontrustende signalen dat het gebruik van neonicotinoïden een groot effect heeft op ongewervelden, bijen en andere insecten en daarmee indirect op vogels. Neonicotinoïden zijn uiterst giftig voor insecten, maar vanwege de gebruikwijze werd gedacht dat alleen insectensoorten die daadwerkelijk van de

plant eten erdoor werden gedood. Neonicotinoïden komen echter ook in hele kleine hoeveelheden voor in het stuifmeel en nectar van behandelde gewassen. Er is toenemend bewijs dat zelfs deze zeer lage concentraties schadelijk zijn voor bestuivende insecten. Uit verschillende laboratoriumstudies blijkt dat kleine doses van neonicotinoïden het gedrag van bijen en de overlevingskansen van bijenkolonies op verschillende manieren kunnen beïnvloeden. Honingbijen slagen er bijvoorbeeld niet in de weg terug te vinden naar de bijenkorf, en het aantal koninginnen dat door hommelnesten wordt geproduceerd wordt drastisch beperkt.

Daarnaast zijn neonicotinoïden zeer persistent en vrij mobiel in de bodem en komen zodoende ook terecht in het oppervlaktewater. In oppervlaktewateren worden de normen voor concentraties van neonicotinoïden (soms fors) overschreden. Onderzoek aan de Universiteit Utrecht heeft de negatieve gevolgen van neonicotinoïdevervuiling op ongewervelde aquatische populaties aangetoond. Nog recenter heeft onderzoek van de Radboud Universiteit en Sovon, gepubliceerd in het toonaangevende blad Nature, aangetoond dat er een correlatie bestaat tussen hoge concentraties Imidacloprid in het oppervlaktewater en een achtergang van insectenetende vogelpopulaties.

De onderzoekers gingen de effecten na van Imidacloprid, de meest gebruikte neonicotinoïde, op verschillende plaatsen in Nederland. In zones waar meer Imidacloprid in het water wordt gemeten, gingen de vogelpopulaties aanzienlijk sterker achteruit. De achteruitgang begon ook pas in het midden van de jaren 1990, toen Nederlandse landbouwers het middel gingen gebruiken. Met Imidacloprid-concentraties van meer dan 20 nanogram per liter gaan vogelpopulaties met gemiddeld 3,5 procent per jaar achteruit, stellen de onderzoekers. Ze vrezen dat de negatieve impact van neonicotinoïden op het milieu nog groter is dan gedacht.

“We hebben zeer grondig gekeken naar andere mogelijke factoren die kunnen samenhangen met de lokale achteruitgang van deze vogels. Maar de hoeveelheid Imidacloprid in het oppervlaktewater komt uit onze analyse naar voren als veruit de belangrijkste verklaring voor de ruimtelijke verschillen in trends”, zegt prof. Hans de Kroon, onder wiens leiding het onderzoek werd uitgevoerd bij het Institute for Water and Wetland Research van de Radboud Universiteit.

Dat pesticiden insecten doden heeft grote gevolgen voor vogels. De insecten “vormen een substantieel onderdeel van het voedsel van veel vogelsoorten tijdens het broedseizoen en zijn noodzakelijk om jongen groot te brengen”, zeggen de Nederlandse onderzoekers. Neonicotinoïden kunnen direct gevolgen hebben op vogels door de toxische effecten, of indirect doordat er geen of te weinig insecten meer voorkomen in de leefomgeving van vogels.

Direct stoppen met het gebruik en toepassen van neonicotinoïden

Vogelbescherming roept de politiek op per direct het middel Imidacloprid, een neonicotinoïde, te verbieden. Ook roept ze op andere middelen met neonicotinoïden op grond van het voorzorgsprincipe tijdelijk te verbieden tot onderzoek bewijst dat de risico's hiervan zijn uitgesloten.

Lijkt mij dat de VWG Alkmaar e.o. deze oproep hartgrondig ondersteunt.

Communicatie & Actualiteiten

In memoriam: Wim Ruitenbeek, leraar, vogelaar, ridder

Wim was niet iemand die mee ging op excursie of vaak lezingen bezocht. Toch is hij voor onze vereniging van groot belang geweest. Toen in 1980 Vogelwerkgroep Noord-Hollands Noorderkwartier wegviel, o.a. doordat er steeds meer lokale vogelwerkgroepen ontstonden, maakte Wim uit gesprekken met andere vogelaars op dat velen een vogelwerkgroep in de regio Alkmaar-Bergen misten. Hij benaderde Marc Argeloo en in de woonkamer van Wim werden door hen de eerste stappen naar onze Vogelwerkgroep Alkmaar e.o. gezet. Eerst samen en later met een kleine groep, om de mogelijkheden en plannen uit te werken tot voorstellen. Op 19 januari 1983 kwamen negen vogelaars uit Alkmaar e.o. bijeen voor een oriënterend gesprek over de oprichting van onze Vogelwerkgroep. Op 23 februari 1983 werd er een oprichtingsvergadering belegd waarop al 29 belangstellenden aanwezig waren en op een ALV op 30 maart 1983 werd een bestuur gekozen en een begin gemaakt met het opstellen van de statuten.

Het opgeheven 'Noorderkwartier' maakte plaats voor het nog steeds bestaande SVN, Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland. Wim is zich toen o.a. daarmee bezig gaan houden en was enige jaren ook voorzitter.

De staat van dienst van Wim is indrukwekkend. Opvallend was dat Wim vaak de spin in het web was van samenwerkende organisaties die zich in Noord-Holland bezig houden met natuuronderzoek.

Naast medeoprichter en jarenlang voorzitter van de Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland (SVN) zat hij in de ledenraad van Sovon, stond aan de wieg van het vogeltijdschrift *De Graspieper* en van de opvolger daarvan, *Tussen Duin & Dijk*. Hij was van beide tijdschriften eindredacteur. Ook was hij tot het laatst voorzitter van de POFF (Provinciale Organisaties voor Flora en Fauna). Hij was een van de drijvende krachten achter de Noord-Hollandse natuurdagen die hij samen met Landschap Noord-Holland organiseerde. Verder heeft hij een belangrijke rol gespeeld bij het '*Weidevogelboekje van de SVN*' uit 1982 en de beide Noord-Hollandse broedvogelatlassen van de SVN, die in 1990 (*Broedvogels van Noord-Holland*) en 2010 (*Atlas van de Noord-Hollandse broedvogels*) uitkwamen. Ook bij de *Atlas van de Noord-Hollandse zoogdieren* en *Atlas van de Noord-Hollandse flora* heeft hij belangrijke redactionele bijdragen geleverd. Dat in de provincie Noord-Holland een sterke organisatie is ontstaan en zoveel aantrekkelijke publicaties op vogelgebied zijn verschenen, komt voor een groot deel door zijn initiatieven, inzet en werkkraft, daarbij in niet geringe mate geholpen door zijn redactionele vaardigheden en stiptheid.

Ik heb Wim ontmoet naar aanleiding van het 25-jarig jubileum van onze VWG in 2008. Ik had me aangemeld voor de jubileumcommissie en had bedacht dat naast het organiseren van een feest het uitbrengen van een jubileum-alk een leuk idee zou zijn. En waar begin je met een jubileumuitgave, zakeker bij het begin. Wim kende ik toen nog niet, maar Marc Argeloo wel. Het was omstreeks de tijd van de Noord-Hollandse Natuurdag. Beiden waren aanwezig, Wim als medeorganisator en zaalvoorzitter, en ik heb aan Marc gevraagd of hij mij wilde voorstellen aan Wim. En zo geschiedde. Ik was behoorlijk zenuwachtig, maar dat was nergens voor nodig. Wim en Marc vertelden enthousiast hun verhaal over de oprichting en ik luisterde aandachtig.

Onlangs vertelde Wim me dat die ontmoeting en het feit dat hij enthousiast was over het door mij geschreven artikel daarover – alles klopte, niets aangedikt – de reden was om mij te vragen voor de redactie van Tussen Duin & Dijk. De eerste vergadering was thuis bij Piet Zomerdijk. Als enige vrouw zat ik onwennig om de kleine tafel. Iedereen vertelde in het kort wie hij was en wat hij deed. Op dat moment was ik nog vooral bezig met vogels *kijken* en ik wist natuurlijk wat een inventarisatie was, maar had er zelf nog nooit één uitgevoerd... Dat bleek niet belangrijk te zijn. Iedereen heeft zijn eigen capaciteiten en wordt niet veroordeeld op het ontbreken van kennis. Ik heb ontzettend veel geleerd op redactioneel gebied: inkorten, schrijven van *leads*, columns, en door het vertrouwen dat Piet en Wim in mij hadden groeide ook mijn zelfvertrouwen. Daar ben ik ze beiden zeer dankbaar voor.

Wim laat een erfenis na van vele ornithologische publicaties, waaronder een paar prachtige broedvogelatlassen van Noord-Holland. In 2010 werd hij daar, samen met Piet Zomerdijk en Kees Scharringa tijdens de Noord-Hollandse Natuurdag Koninklijk voor onderscheiden. En terecht!

Wim gaf ons, op zijn kaart, nog een laatste boodschap mee:

*Hoe meer je weet,
hoe groter de verwondering.
Wim*

Een mooie boodschap, waarin hij ons stimuleert te blijven ontdekken en onderzoeken. Iets wat ik zeker zal doen. Bedankt voor al je wijze lessen Wim!

Miranda Zutt-van der Made

Van het bestuur

Geestmerambacht en Kleimeer

Inmiddels is er, met steun van de VWG, een hernieuwde opstart gegeven aan het burgerinitiatief “Adventurepark Geestmerambacht, liever niet hier”. Op een vergadering van donderdag 18 juni 2015 is dan ook besloten tot het passeren en aanmelden bij de Kamer van Koophandel van de stichting burgerinitiatief “Bescherm de natuur in de Geestmerambacht”. Voorgedragen bestuursleden zijn: Gerard Langedijk (o.a. namens VWG Alkmaar e.o.), Tiny Zandbergen en er wordt nog gezocht naar een derde persoon, liefst vanuit Kleurrijk Langedijk. Er is opdracht gegeven voor het aantrekken van andere bestuursleden en voor het zoeken van een beschermheer/vrouw. Samenwerking van het burgerinitiatief met de Vogelwerkgroep, de Stichting Kleimeer en andere instanties blijft hoog in het vaandel staan om de doelstellingen te bereiken. Samen met genoemde organisaties en KNNV, SBB, IVN en anderen organiseert het burgerinitiatief op 31 oktober een Natuurmanifestatie ter hoogte van de nieuw aangelegde dam en heuvel in de noordwesthoek van de Zomerdel, mede om de stichting en partners bekendheid te geven.

Meeuwen in de stad

Nog altijd heeft het bestuur van de VWG geen inhoudelijke reactie gehad op het bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland ingediende verzoek om inzage te mogen krijgen in de voortgangsrapportage die de gemeente Alkmaar (samen met Haarlem en Leiden) in februari j.l. had moeten opleveren om gehoor te geven aan één van de voorschriften uit de Flora- en faunawet-ontheffing die zij hadden voor het ‘onderzoek’ aan overlast van in de stad broedende meeuwen.

Na de belangrijke doorbraak, waarin de Rechtbank ‘ons’ (Harry Smit namens de VWG en Harm Niesen namens de Faunabescherming) dit voorjaar in het gelijk heeft gesteld en de verleende ontheffing is vernietigd, hebben de gemeenten Alkmaar, Haarlem en Leiden inmiddels hoger beroep aangetekend tegen deze beslissing. Faunabescherming en VWG zijn zich aan het voorbereiden op het verweer tegen dit hoger beroep. Daarnaast willen we als VWG graag ook onze expertise op het gebied van meeuwen aan de gemeente ten dienste stellen om te zien hoe we wèl op een verantwoorde manier met het, al dan niet vermeende, ‘probleem’ van de stadsmeeuwen om kunnen gaan.

Boekje over stadsvogelinventarisatie 2014

De uitwerking van de stadsvogelinventarisatie is gereed en gecorrigeerd: kaarten, teksten en foto’s liggen ter productie bij de drukker. Subsidies zijn verleend door de gemeente Alkmaar, door het ‘boekenfonds’ van de Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland en (via de beloofde aanschaf van 100 exx. tegen kostprijs) het IJsvogelfonds van Vogelbescherming Nederland. Ook zijn sommige soorten door enkele van onze leden gesponsord. In de tweede helft van september mag het boekje worden verwacht.

Overige activiteiten

Namens het bestuur heeft Maarten Platteeuw op 16 mei een excursie ‘zeetrek’ geleid in het kader van de Nationale Vogelweek. Er waren (slechts) drie excursieleden aanwezig, de ‘trek’ was matig en het weer zodanig beroerd dat na afloop van de trek telling de moed voor een vervolgcursie naar duin of polder niet meer opgebracht kon worden. Het plensde werkelijk van de regen.

Meer succesvol was de traditionele excursie voor nieuwe (en bijna-nieuwe) leden naar de Kleimeer en het Geestmerambacht van de avond van 22 mei. Naast drie (toekomstige) bestuursleden (Sara Licher, Rob Struyk en Maarten Platteeuw) waren nog drie dames aanwezig. De wandeling duurde van 19:25 tot 22:05 en er werden niet minder dan 47 soorten vogels waargenomen, veelal met hoge tot zeer hoge broedcoderingen. Highlights waren: 12 territoria van Rietzanger, 13 van Fitis, 10 van Kleine karekiet, 3 van Blauwborst (ook mooi gezien), één van Grote bonte specht, 4 van Bosrietzanger (ook mooi gezien), 3 exemplaren van IJsvogel, 10 zingende mannetjes Rietgors, een paartje Bruine kiekendief, een zingende Boomkruiper en liefst 3 roepende mannetjes en een vrouwtje Koekoek. De avond erop zat er tezelfder plekke zelfs een man Kwartel te roepen...

Een nieuwe voorzitter en een nieuw algemeen bestuurslid...

Na lang zoeken is aan het einde van het voorjaar van 2015 eindelijk een nieuwe kandidaat-voorzitter gevonden, te weten Sara Licher. Haar aantreden zal nog officieel bevestigd moeten worden op een extra ingelaste Algemene Ledenvergadering op 16 september a.s. (voorafgaande aan de lezing) met alleen deze verkiezing als agendapunt. Tevens zal dan ook Jan Gerhardus, mits verkozen als nieuw bestuurslid worden geïnstalleerd.

Het Bestuur

Oproep: meedoen aan project *Meer vogels op de golfbaan*

De directie van de golfbaan Sluispolder is van plan actief te proberen om meer (variëteit en kwantiteit) vogels te verleiden van de golfbaan gebruik te maken. Ze zijn nu op zoek naar mensen om ze daarbij van advies te dienen en daarom in contact getreden met de VWG Alkmaar e.o. Vanuit het bestuur zal worden getracht een afspraak te organiseren. Het is dan ook nuttig voor ons om te kijken of, en zo ja, wie van onze leden zich wil opwerpen om hier actief over mee te denken of zelfs actief aan mee te werken. Voel je je aangesproken? Neem dan contact op met de secretaris van de VWG, Maarten Platteeuw, T (0651) 47 61 73, E maartenplatteeuw@hotmail.nl.

Maarten Platteeuw, secretaris

Opinie

Via de SVN kregen we het onderstaande artikel van Hugh Gallacher toegestuurd. Het verscheen eerder dit jaar in het Vogeljaar 63(2): 112-117. Ganzen zijn een 'probleem' geworden waar natuurorganisaties en -liefhebbers mee worstelen. Onder het artikel hebben we het standpunt van Vogelbescherming Nederland toegevoegd. – Redactie

Nederland pal voor alle ganzen

Hugh Gallacher

De boer en de jager

Laat ik nu altijd gedacht hebben dat wij Nederlanders van vogels hielden! De meeuwenkwestie van afgelopen zomer, in Alkmaar, heeft mij echter uit de droom geholpen. Dat Tweede-Kamerlid Rudmer Heerema van de VVD zonder met de ogen te knippen afschot van “meeuwen” bepleit omdat de vogels een bedreiging zouden vormen voor het publiek, heeft mij geleerd dat die zogenaamde liefde voor de vogels flinterdun is. Alleen wanneer vogels absoluut niets doen wat de (dagjes)mens ook maar in het allerminst zou kunnen ontrieven, vinden we ze leuk. Maar wanneer de dunne rode lijn overschreden wordt, schreeuwen we moord en brand en eisen we al snel draconische maatregelen. Zodra mensen last, laat staan overlast, van vogels beginnen te vermoeden, dan stopt het nadenken, bijvoorbeeld over ons eigen aandeel in de problematiek. En dan verwachten we al rap heil uit de loop van het geweer.

In deze reactie op lastige vogels komen twee lijnen bij elkaar: die van de boer en die van de jager. De boer in ons (en ik bedoel dit natuurlijk in overdrachtelijke zin) heeft al snel last van de natuur en tolereert haar eigenlijk ook niet op zijn akkers en percelen. Dat bewijst de treurige geschiedenis rond het zogenaamde agrarisch natuurbeheer, een programma dat ons miljarden gekost geeft, maar dat ons niet de in het vooruitzicht gestelde natuurwaarden heeft opgeleverd. Weggegooid geld, dus, of liever gezegd: geld dat tegen de bedoeling in geen vergroening, maar wel extra inkomen voor de boeren heeft opgeleverd (Berendse 2014).

De jager in ons (nog steeds overdrachtelijk) heeft uit de aard der zaak ook niets op met de levende natuur. Hij rechtvaardigt zijn doodsdrijf door te verwijzen naar zijn opdracht om te vuur en te zwaard “het natuurlijk evenwicht” te herstellen. Ook al heeft nog nooit iemand een “natuurlijk evenwicht” gezien (noch in de eigen achtertuin, noch op de Veluwe of in het Waddengebied, maar ook niet in de Serengeti of in het Amazonegebied), de jager gelooft er rotsvast in en ontleent er zijn opdracht aan: hij schiet de natuur naar een evenwicht toe – wat dat ook moge betekenen.

De boer en de jager, samen liggen zij ten grondslag aan de Jachtwet (zaliger nagedachtenis). Zo is bijvoorbeeld in de Memorie van Toelichting bij de Jachtwet van 1914 (Kramer 1983) te lezen dat de wet een compromis is tussen een aantal belangen: “Gediend moeten worden de belangen van de jacht, die van de landbouw, en die van de natuurbescherming” (let op de volgorde!). Ook in latere versies van de

Jachtwet, is steeds voorop blijven staan dat de belangen van landbouw en jacht met elkaar verenigd moeten worden. En al is de Jachtwet alweer heel wat jaren geleden opgegaan in de Flora- en faunawet, en volgt binnenkort een Natuurwet, er is nog niets veranderd in de kongsi landbouw-jacht als het gaat om in het wild levende dieren en hun eventuele overlast. Natuurbeschermers die dit niet in de gaten hebben en die er dus geen antwoord op hebben, worden linksom of rechtsom door deze tandem van het veld gespeeld. Dat blijkt maar weer eens uit wat er gebeurd is met het zogenaamde Landelijk Ganzenakkoord.

Ganzenakkoord

Begin 2011 hebben acht maatschappelijke organisaties, waaronder jagers, terreinbeheerders en vogelbeschermers, met elkaar afgesproken dat het goed is als over een periode van vijf jaar tot 550.000 (vijfhonderdvijftigduizend!) overzomerende/broedende ganzen worden doodgeschoten, de nek gebroken of doorgehakt, vergast, wanneer in ruil daarvoor de overwinterende ganzen met rust worden gelaten. Kennelijk denken de natuurorganisaties van zichzelf dat zij messcherpe onderhandelaars zijn geweest en voor de ganzen het onderste uit de kan hebben gehaald. Dat zij een oerslimme uitruil hebben gemaakt door meer dan een half miljoen zomerganzen over de schutting van de jagers en de destructiebedrijven te gooien. Dat zij daarmee de klagende boeren van hun rug hebben geschud. Dat zij kundige Hollandse polderaars zijn geweest die een goede deal hebben gesloten met de boeren en de jagers.

Niets is minder waar. De boeren en de jagers hebben een loopje genomen met de naïeve natuurmensen. Reeds in mei 2011, toen de contouren van het ganzenakkoord zichtbaar werden, distantieerden de jagers zich er openlijk van: “Wij willen geen uitvoering geven aan massaslachtingen onder ganzen”, zo heette het braaf. Met die goede beurt veegden de jagers op voorhand hun straatje schoon. Zij toonden zich *hard to get*. De jagers wisten dat zij voor de uitvoering van het akkoord broodnodig waren en later toch wel weer aan tafel zouden worden gevraagd. Zo is het ook gegaan. Met de pet in de hand verzochten de natuurbeschermers of de heren jagers alstublieft hun ganzen wilden komen doodschieten.

Daarna trokken de boeren het vloerkleed onder het Ganzenakkoord vandaan. Begin 2014 verklaarde de Land- en Tuinbouworganisatie doodleuk dat haar leden er geen vertrouwen meer in hadden en verliet de onderhandelingstafel. Er was dus toen geen Landelijk Akkoord meer en de natuurorganisaties moesten in twaalf provincies twaalf provinciale ganzenakkoorden gaan sluiten, waarbij zij twaalf keer door de pomp zijn gegaan: in de meeste gevallen werd de jachtperiode met twee maanden verlengd. In Overijssel wil het provinciebestuur zelfs jaarrond laten jagen, ook in natuurgebieden, desnoods onder dwang van de sterke arm. Tel uit je winst!

Tot op de dag van vandaag denken de natuurorganisaties dat dit geen een-tweetje van de boeren en de jagers is geweest.

Beschuldigingen

Wat hadden de natuurorganisaties dan moeten doen? Welnu, zij hadden nooit klakkeloos akkoord moeten gaan met de naar voren gebrachte beschuldigingen: ganzen leveren gevaar op voor de vliegveiligheid rond Schiphol, ganzen vreten kostbare gewassen op, ganzen verdrijven andere vogelsoorten. De maatschappelijke discussie had niet moeten gaan over maatregelen en aantalsreductie, maar had gevoerd moeten worden over de beschuldigingen en het waarheidsgehalte daarvan. De ganzen zijn door hun eigen advocaten in het beklagdenbankje gepropt. De natuurbeschermers hadden rustig de beschuldigingen een voor een moeten langsploen en doorprikken, als echte advocaten. Nu zal ik dit voor hen alsnog doen.

Vliegveiligheid

Schade voorkómen is natuurlijk prioriteit nummer één. Rond Schiphol zijn bemoedigende resultaten geboekt met het direct onderwerken van oogstresten op de graanvelden rond de start- en landingsbanen. Het Jaarverslag 2012 van de Nederlandse Regiegroep Vogelaanvaringen maakt melding van wat toen nog een experiment was (Mooyman 2013). Het blijkt dat op ondergewerkte percelen geen ganzen meer vóórkomen en ook dat op 1 september 2012 negentig procent minder baankruisingen plaatsvonden dan het jaar daarvoor. Dit verbluffende resultaat toont dat het heel wel mogelijk is om gevaarlijke situaties op en rond het luchtvaartterrein flink te reduceren. Maar het vrijblijvende karakter van de huidige *pilots* moet dan wel vervangen worden door verplichtende aanwijzingen aan de betrokken boeren. Het eminente belang dat hier centraal staat (vliegveiligheid) weegt ruimschoots op tegen het kleine beetje vrijheid dat de boeren moeten inleveren. Daarbij komt dat recentelijk goede ervaringen zijn opgedaan met het verjagen van vogels rond de start- en landingsbanen met behulp van laserstralen. In het licht van deze alternatieven, is het in ieder geval niet meer goed te praten dat vogeldestructiebedrijf Den Hertog afgelopen voorjaar in een straal van 20 km rond de luchthaven 7000 ganzen heeft gevangen en vergast (het jaar daarvoor 10.000, Kropman 2014).

Vraatschade

Onderwerken van oogstafval werkt alleen bij graan, bieten, aardappelen, e.d. Op weilanden is dit middel niet van toepassing. Bij vraatschade aan grasland moet daarom uit een ander vaatje getapt worden. Wanneer er door ganzenvraat al sprake is van onaanvaardbare schade – anders dan wat iemand die zijn bedrijf in de openlucht voert nu eenmaal mag verwachten en redelijkerwijs moet accepteren – dan is die ganzenvraat eenvoudig te verminderen en wellicht vrijwel te voorkomen door het inzetten van *laserguns*, honden, drones of robots. Zoals gezegd, is aangetoond dat vogelconcentraties verjaagd kunnen worden met laserlicht. Als dit mogelijk is op Schiphol en bij fruitkwekerijen, dan moet het ook toepasbaar zijn op grasland.

Border collies in Schotland en Ierland blijken al eeuwen in staat kudden schapen uit een weiland te dirigeren. Dan kunnen zij ook onwelgevallige ganzentroepen verdrijven. Dit middel wordt reeds met succes toegepast op de Eerste Maasvlakte, waar ten behoeve van een geplande olieterminal een terrein van 60 hectare vrijgehouden wordt van broedende Kleine mantelmeeuwen. Afgezien van de vraag

of het verjagen van de mantelmeeuwen wel zo wijs is, kan geconstateerd worden dat het middel werkt, zij het dat in dit geval een andere hondensoort, Pointers, wordt ingezet (Postma 2014).

Ook drones zijn prima toepasbaar om ganzen te verjagen waar zij niet welkom zijn. In Kenia (Masai Mara) worden *unmanned aerial vehicles* ingezet om de laatste neushoorns te observeren en bewakers te attenderen op verdachte bewegingen (Van de Vijver 2014). Ook natuurfilmers hebben de drones ontdekt: je kunt meegalopperen met een kudde paarden of meevliegen met een kiekendief. De markt voor drones voor particulieren ontwikkelt zich buitengewoon snel: kostte het nieuwste exemplaar een jaar geleden toch nog meer dan 1000 euro, eenvoudige standaard exemplaren (zonder camera) worden tegenwoordig al geleverd voor minder dan 100 euro. Het is niet toegestaan om zonder vergunning boven natuurgebieden te vliegen, maar boven een weiland of een akker is geen enkel bezwaar (Roos 2014).

Tuinbezitters met weinig tijd hebben al lang de automatische maaimachine ontdekt: deze robot kun je instellen op je gazon en vervolgens maait hij het gras op de gewenste hoogte. Het vergt een kleine aanpassing om zo'n apparaat geschikt te maken om over een weiland naar onwelkome ganzen te rijden. En anders is de **robird** een bruikbaar alternatief: ontwikkeld door Clear Flight Solutions verjaagt deze automatische Slechtvalk als een vliegende vogelverschrikker iedere ganzenconcentratie.

Verdringing

In plaats van de onheuse beschuldigingen jegens de ganzen door te prikken, doen natuurbeschermers er zelfs nog een schepje bovenop. Weidevogelbeschermers kijken met een scheef oog naar overzomerende ganzen die “hun” weidevogels zouden verdringen. Natuurmonumenten beschuldigt haar eigen cliënten: “Ook de natuur lijdt onder de huidige aantallen zomerganzen”, meent zij. En: “Zo verdringen zij andere vogelsoorten”. Met zulke vrienden heb je geen vijanden nodig! In de natuur is het namelijk een komen en gaan van soorten en aantallen. Geen jaar is gelijk aan het voorafgaande. Soorten nemen toe, soorten nemen af. Wij kunnen dat betreuren, omdat wij misschien liever Kemphanen zien dan Nijlganzen, liever Roodborstjes dan Eksters, liever Patrijzen dan kraaien, maar dat is allemaal mensenpraat. De natuur gaat haar eigen gang. Zij reguleert zichzelf en heeft daarbij het oordeel van eigenwijze natuurbeschermers niet nodig. Ja, ratten introduceren op een eiland, dát is vragen om moeilijkheden. Dat moet actief voorkomen worden. Maar ganzen die op natuurlijke wijze en eigen initiatief ons land opzoeken, en zoals in de natuur gebruikelijk is, met enig duwen en trekken zichzelf een plaatsje in het ecosysteem verwerven, mag je enkel om die reden niet in een kwaad daglicht stellen. Dan begrijp je de natuur niet!

Schieten?

Stel, dat iemand – in weerwil van deze reeks van schadebeperkende en schadevoorkomende maatregelen – het toch nog in zijn hoofd zou halen om enig heil

te verwachten uit de loop van het geweer, wat zouden wij zo iemand nog kunnen toevoegen om hem te overreden zijn geweer terug in het foedraal te steken? Wij kunnen het volgende feit onder zijn aandacht brengen.

De meeste ganzensoorten in ons land – althans de soorten wier aantallen duidelijk in de lift zitten qua aantalsontwikkeling – vormen een S-curve en bevinden zich in het steil omhoog lopende deel van die curve. De populatiedynamicus noemt deze positie de groeifase, en dat is precies wat we overal om ons heen zien gebeuren. Ooit bereiken ook de ganzen van Nederland de min of meer stabiele fase van de bovenkant van de S. Dan is de maximale stand bereikt. Maar dat is nu nog niet zover. Dat kun je betreuren, maar dat is net zoiets als betreuren dat het regent: je doet er niets aan, het gebeurt nu eenmaal. Als je in een populatie die zich nog in de groeifase bevindt de mortaliteit laat toenemen, bijvoorbeeld door de jachtdruk te verhogen, dan houdt je de populatie onnatuurlijk lang in die groeifase. Anders gezegd: je bevordert juist de populatiegroei. Nog anders gezegd: het voedselaanbod is minder een beperkende factor, de ganzen leggen er gewoon een eitje bij en de populatie... blijft stijgen. Ook dat is wat je overal in Nederland ziet gebeuren. Het enige wat jacht in deze situatie oplevert, is verstoring en dierenleed.

Campagne: een oproep

Met dit pakket aan maatregelen en argumenten hadden de groene onderhandelaars in het ganzendossier zich veel offensiever kunnen opstellen. Ze hadden een sterk verhaal kunnen hebben. Maar in plaats daarvan hebben ze zich in het defensief laten dringen en hebben ze de zomerganzen massaal opgeofferd ten gunste van de winterganzen. Alsof het gaat om twee soorten, waarbij de ene soort minder waard is dan de andere. Sophie's Choice!

Er is een uitweg mogelijk. Laat ons een brede campagne lanceren: **Pal voor alle ganzen**. Recentelijk zijn we naar de stembus gegaan om in onze provincies nieuwe Provinciale Staten te kiezen. Doel van de campagne is nu, om de kersverse provinciebesturen ervan te doordringen dat ontoelaatbare ganzenschade alleen verantwoord en effectief bestreden kan worden met een gansvriendelijk beleid. De bal ligt op de helft van de provinciebesturen. Die moeten beslissen over de maatregelen.

Campagne!

De campagne moet de volgende vijf elementen beslaan:

1. De terreinbeherende organisaties die hebben meegedaan in het ganzenakkoord (Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en de twaalf Provinciale Landschappen), maar ook de zogenaamde weidevogelbeschermers stellen zich op als echte natuurbeschermers en komen op voor alle ganzensoorten. Terreinbeheerders hebben van nature de neiging hun burenen-terreineigenaren – in Nederland zijn dat dan meestal boeren – ter wille te zijn. Zo stelt Natuurmonumenten, sprekend over schade en overlast door ganzen, met onverholen gretigheid: “Daarvoor willen we de ogen niet sluiten en daarom willen we (...) werken aan een oplossing(...). Niets doen is geen optie”. Maar

voor een terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie geldt een belang dat hoger reikt dan de lieve vrede bewaren met je burens: opkomen voor de natuur, vooral waar die onder druk staat. En, als het nodig is: je been stijf houden.

2. De soortenorganisatie die heeft meegedaan in het ganzenakkoord (Vogelbescherming) maakt haar verzuim jegens de overzomerende ganzen meer dan goed door campagneleider te worden van **Pal voor alle ganzen**. Vogelbescherming is voor deze rol in het leven geroepen en maakt hiermee haar naam waar.
3. Er wordt een coalitie gesloten met Dierenbescherming, De Faunabescherming, de Partij voor de Dieren, lokale vogelwerkgroepen en andere maatschappelijke organisaties die opkomen voor de ganzen.
Dierenbescherming is al lang niet meer een club voor sentimentele honden- en kattenmensen. Zij is meegegroeid met haar tijd en verzet zich tegen het dierenleed dat jagen heet. Ook denkt Dierenbescherming mee over verantwoorde vormen van schadebestrijding (Smit 2014). Vogelbeschermers voor wie dierenwelzijn een item is, moeten zich niet langer afzijdig houden van dierenbeschermers. Dat geldt ook voor De Faunabescherming en voor de Partij voor de Dieren: beide organisaties halen de kolen uit het vuur in de strijd om de gans en het verzwakt onze positie als we die partijen links laten liggen.
4. Binnen de campagne wordt nauw samengewerkt met deskundigenorganisaties zoals SOVON en met aan universitaire instituten verbonden ecologen. Deze experts weten heel goed dat en waarom het onzin is te spreken van “schade aan andere soorten”. Ook zijn zij in staat, sprekend met het gezag van de wetenschap, duidelijk te maken dat sterke ganzenpopulaties niet substantieel omlaag kunnen worden gebracht en laag gehouden met bejaging (Stahl *et al.* 2013 & 2014, Havekes 2014).
5. Een publiekscampagne maakt onderdeel uit van **Pal voor alle ganzen**. Hier ligt een taak voor het IVN, centrum voor natuur- en milieueducatie. Eigenlijk is het helemaal niet moeilijk om het publiek te mobiliseren voor de gans. Ganzen zijn vogels die iedereen kent, al is het maar uit de verhalen. Je kunt het publiek er gemakkelijk mee in contact brengen, want ze zitten tegenwoordig bijna overal. Ganzenexcursies zijn snel georganiseerd, zeker met de hulp van de duizenden IVN-vrijwilligers. En ganzen spreken zeer tot de verbeelding: het feit dat kuikens na een of twee dagen al zelfstandig voedsel zoeken, maar nog wel afhankelijk zijn van de bescherming en verwarming door hun ouders, en het gegeven dat hechte familiebanden noodzakelijk zijn omdat de ouders hun jongen de trekroutes en overwinteringsgebieden moeten aanwijzen, dragen bij tot een aanstekelijk verhaal. We horen de laatste tijd niet zo veel meer van het IVN. Zij is destijds speciaal opgericht om natuurbeschermingsactiviteiten publicitair te ondersteunen. Door het publiek te informeren over de ganzen campagne zou het IVN zichzelf ook weer eens flink op de kaart kunnen zetten.

Sinds begin 2011 is veel tijd verloren gegaan. Maar nòg is het niet te laat om iets te doen voor de ganzen. Om te verhinderen dat akkers, weilanden en natuurgebieden verworden tot *killing fields*. Nederland pal voor alle ganzen!

Literatuur

- Berendse F 2014. *Strijder tegen de Blekers en de Braksen*. Trouw 1 september, p.8.
- Havekes F 2014. *Predatie in een stadspopulatie van de grauwe gans in Zoetermeer*. De Levende Natuur 115: 10-16.
- Kramer QJM 1983. *Jachtwet en Nuttige Dierenwet 1914* (p.15). Tjeenk Willink, Zwolle.
- Kropman R 2014. *Minder ganzen gevangen rondom luchthaven Schiphol*. NRC Handelsblad 1 september.
- Mooyman R 2013 *Proef met vogelradar Schiphol*. Het Parool 7 maart 2013.
- Postma R 2014. *De kleine mantelmeeuw mag geen ei leggen*, NRC Handelsblad 27 juni, p 10.
- Roos RJ 2014. *Leven met drones (?)* De Levende Natuur 115(2): 68-69.
- Smit F 2014. *Ganzenbeheer in Gelderland*. *Dier in Overgelder* 7(2): 6-8.
- Stahl J, L van den Bremer, H Schekkerman, V de Boer & B Voslamber 2013. *Beheer van zomerganzen in Utrecht*. SOVON-rapport 2013/28. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Stahl J, L van den Bremer, B Voslamber, H Schekkerman, V de Boer & K Koffijberg 2014. *Beheer van zomerganzen in Utrecht*. SOVON-Nieuws 27(1): 18-19.
- Van de Vijver S 2014. *Met een drone stropers vangen in Kenia*. NRC Handelsblad 23 mei, p.20.

Hugh Gallacher, Slangenburgerweg 301, 7423 ZN Deventer, hughgallacher@hotmail.com

Het standpunt van Vogelbescherming Nederland:

Situatie

Een aanzienlijk deel van de populaties van verschillende soorten ganzen en van Smienten uit het noorden van Europa en Siberië overwintert in ons land. Voor soorten als Kolgans, Grauwe gans, Brandgans en Kleine rietgans overwintert meer dan de helft van de Noordwest-Europese populatie in ons land. Nederland heeft dan ook een grote internationale verantwoordelijkheid en verplichting voor het bieden van rust, ruimte en voedsel voor deze ganzen en smienten in de winter.

De gans was als broedvogel in ons land uitgestorven aan het begin van de 20ste eeuw als gevolg van jacht en verlies van leefgebied. In de jaren zestig van de vorige eeuw is de soort weer als broedvogel teruggekeerd, mede dankzij succesvolle herintroductie. De populaties ganzen die in Nederland broeden en hier overzomerden zijn de laatste jaren sterk gegroeid. Dit is deels het gevolg van de betere bescherming van ganzen die Vogelbescherming in de afgelopen decennia heeft

weten te realiseren. Daarnaast is dit ook een gevolg van het sterk veranderende landschap met veel meer voedsel (eiwitrijk gras) en meer broedgelegenheid dan voorheen.

Probleem

Het groeiende aantal ganzen, zowel in de zomer als in de winter, wordt als een steeds groter probleem ervaren door de schade die ganzen kunnen aanrichten aan landbouwgewassen. Elke winter worden om die reden naar schatting tweehonderdduizend ganzen en een onbekend aantal Smienten afgeschoten. Ook 's zomers worden vele tienduizenden tot honderdduizend ganzen gedood. Verder worden tienduizenden eieren geschud of geprikt. Zowel afschot als het schudden of prikken van eieren gebeurt ook in internationaal beschermde natuurgebieden, met veelal grootschalige verstoring tot gevolg.

Standpunt

- Vogelbescherming Nederland is tegen het doden van inheemse ganzen en Smienten zowel in de winter als in de zomer.
- Vogelbescherming is tegen het plaatsen van Smient, Grauwe gans, Kolgans en andere soorten op de lijst van vrij bejaagbare soorten.
- Vogelbescherming is tegen het doden van inheemse overwinterende ganzen en Smienten uit het oogpunt van schadebestrijding, omdat ganzen en Smienten in een groot deel van de wintermaanden weinig schade aanrichten. Daarnaast heeft Nederland een belangrijke internationale verantwoordelijkheid ten aanzien van overwinterende ganzen. Zij verdienen daarom een gastvrije ontvangst.
- Vogelbescherming vindt dat in het geval van belangrijke schade aan gewassen een reële financiële vergoeding uitgekeerd dient te worden aan de gedupeerden.
- Vogelbescherming vindt dat de populaties van broedende inheemse ganzen, waaronder Grauwe ganzen, zich in de grote natuurgebieden vrij moeten kunnen ontwikkelen. Inheemse ganzen zijn een aanwinst voor de Nederlandse natuur. Zij moeten hun ecologische rol kunnen spelen in grote natuurgebieden.
- Vogelbescherming is tegen afschot en het schudden en prikken van eieren van ganzen in en nabij grote natuurgebieden, waaronder Natura 2000-gebieden. Deze maatregelen zijn veelal ineffectief en veroorzaken bovendien een grote verstoring van andere natuurwaarden in deze gebieden.

Wat doet Vogelbescherming?

- Vogelbescherming probeert het doden van Smienten en ganzen binnen en buiten natuurgebieden zo veel mogelijk te voorkomen door wetenschappelijke onderbouwing, voorlichting, overleg en lobby. Indien er geen andere mogelijkheden zijn, dan voert Vogelbescherming ook juridische procedures om dit te realiseren.
- Vogelbescherming richt zich primair op de bescherming van overwinterende ganzen en op de bescherming van Natura 2000-gebieden, omdat Nederland daarvoor een grote internationale verantwoordelijkheid heeft.

- Vogelbescherming pleit voor een winterrustperiode van 1 oktober tot 1 april, waarin geen ganzen en Smienten worden gedood. Daarnaast dienen voor Brand- en Rot ganzen rustgebieden aangewezen te worden met een looptijd tot respectievelijk 15 mei en 15 juni omdat deze ganzen laat vertrekken.
- Vogelbescherming pleit ervoor dat er jaarrond geen afschot en nestbehandelingen plaatsvinden in en nabij grote natuurgebieden, waaronder Natura 2000-gebieden. Voor zover dit wel wordt toegestaan moet in ieder geval worden voldaan aan de beschermingseisen gesteld in de Natuurbeschermingswet.

Lezingen

Woensdagavond 20.00 uur buurthuis “De Eendracht”, Papaverstraat 9 te Alkmaar. De KNNV-lezingen zijn chronologisch verwerkt in de overzichten en herkenbaar aan “[KNNV]”; deze vinden plaats in Wijkcentrum Overdie, Ruusbroechehof 97, 1813 BG Alkmaar. Woensdag 20.00 uur.

Parkeren Bergerhof

Rondom de Eendracht mag tot 20.00 uur alleen geparkeerd worden met een speciale vergunning. Je kan het best parkeren langs de Kruseman van Eltenweg en daar een paar centen in de meter gooien, want een boete is zonde van het geld.

16 september: *Het oosten en zuiden van Turkije door Harm Niesen*

Hieraan voorafgaand om 19:45: extra ledenvergadering, zie Van Bestuur.

De eerste lezing van deze herfst en kennelijk is dat voor velen wat vroeg in het seizoen: ze zijn nog of weer op stap of hebben hun lezing van een eerdere trip nog niet gereed. Daarom, het is niet anders en al bijna een gewoonte, moet ik, Harm Niesen, het zelf maar doen. Het zuiden en oosten van Turkije, met z'n overweldigende avifauna en al die andere unieke natuurwaarden zal centraal staan. En het is allemaal goed gekomen, daar zo dicht bij de grens met Syrië... Zelfs de Ramadan kon onze lichamelijke behoeften niet noemenswaard afremmen.

[KNNV] 23 september: *De wonderde wereld onder water door Frans van Bussel*

Onder water ziet de wereld er heel anders uit. De presentatie gunt u een kijkje onder water, naar de wonderlijke wereld van peddelende kevertjes en wantsen, kronkelende wormen en bloedzuigers, kokerjuffers, vraatzuchtige libellenlarven en schichtig wegschietende stekelbaarsjes. Hoe leven al deze diertjes in het water? Hoe zijn ze aan het leven onder water aangepast? Hoe bewegen zij zich voort en hoe zorgen ze voor hun nageslacht? U maakt kennis met wantsen, waterkevers, haften, libellen, kokerjuffers, bloedzuigers, platwormen en borstelwormen, schelpdieren, kreeftachtigen en ook de larven van de genoemde soorten zullen in beeld komen. U krijgt een beeld van de ecologische samenhang van het slootleven. Er wordt ingegaan op de waterkwaliteit in relatie tot aanwezigheid van bepaalde soorten slootdieren.

Frans van Bussel is voorzitter van de KNNV afdeling Zeist-Heuvelrug-Kromme Rijn.

21 oktober: *IJsland door Klaas Bart en Marinco Lefevere*

De schoonheid van het IJslandse landschap is groots en uniek. Het lijkt of de tijd er heeft stilgestaan. De invloed van de mens op het landschap is gering en de ruige natuur en de rust overheerst. Vulkanisme, ijs, wind en water hebben IJsland gevormd tot een paradijs voor natuurliefhebbers. IJsland heeft geisers, tafelbergen, kraters en kratermeren, watervallen, fjordenkusten, zwarte stranden en gletsjers.

Maar er is meer. In IJsland komen een aantal vogelsoorten voor die je alleen daar kunt zien. Zoals de Harlekijneend en de IJslandse Brilduiker. Ook komen er soorten voor die een noordelijk verspreidingsgebied hebben zoals het Alpensneeuwhoen en de Giervalk. De zeevogelkolonies waar Noordse Stormvogels, Alken, Zeekoeten, Dikbekzeekoeten en Papegaaiduikers broeden mogen ook niet onvermeld blijven. Klaas Bart en Marinco Lefevere hebben in juni 2013 een rondtrip gemaakt door het spectaculaire IJslandse landschap.

In Landmannalauger wandelden ze tussen de gekleurde rhyolietbergen. In Jökulsárlón zagen ze Ijsbergen in een gletsjermeer drijven omringd door rondvliegende Noordse sterns en Drieteenmeeuwen. Terwijl een Sneeuwgorz op een ijsschots een liedje zong legden zij dit tafereel voor u vast.

Het belooft een unieke presentatie te worden, met een HD-beamer.

[KNNV] 28 oktober: *De nachtelijke escapades van de Gierzwaluw door Luit Buurma*

We zien tijdens deze lezing radarbeelden van de grote luchtverdedigingsradar van Defensie in Noord-Friesland. In de witte lijnen zijn de contouren van Noord-Holland en het IJsselmeergebied te herkennen, en de blauwe vlekken zijn reflecties van zwermen Gierzwaluwen. Wat doen die daar in juni en juli? Waarom verschijnen de vogels elke nacht een uur na zonsondergang en opnieuw een uur voor zonsopgang op grote hoogte in de radarbundels? Hoe weet je eigenlijk dat die vlekken Gierzwaluwen zijn?

Na meer dan honderd jaar speculatie over het geheime luchtleven van de vogeligste aller vogels lijkt de modernste techniek enkele raadsels op te lossen. Jammer? Nee, het verhaal wordt er zo mogelijk nog spannender door. Het lijkt erop dat de Gierzwaluw de eerste drie tot vier jaar van zijn leven continue in de lucht is, na het verlaten van het nest. Dankzij geolocators (chips van 0,8 gram, op de rug van de vogels) weten we sinds 2012 waar de vliegkunstenaar het jaarrond verblijft. Maar het door de spreker al in 1979 op het radarscherm ontdekte vreemde verschijnsel boven het IJsselmeer is nog in nevelen gehuld. Pas nu ontwaren we een glimp... Wordt een interessant verhaal!

18 november: *Japan door Kees Mostert*

Kees Mostert neemt ons mee naar Japan in de winter: Kraanvogels, Stellers zeearend en Visuil, om maar wat te noemen. Een presentatie met foto's en video.

[KNNV] 25 november: *Reizen en onderzoek in het noordpool- en het zuidpoolgebied door Bert Buizer*

In de invloedssfeer van de Zuidpool ligt het sub-antarctische South Georgia. Het eiland is ongekend rijk aan vogels en zeezoogdieren, maar herbergt ook een bloedige erfenis in de vorm van verlaten walvisstations waar deze zoogdieren massaal het leven lieten. Dit deel van de lezing gaat over de reis via de Falkland Eilanden en het verblijf in eenvoudige tenten op South Georgia de winter van 1986-1987. Het was de eerste wetenschappelijke expeditie met vijf man, die vanuit Nederland dit gebied verkende; de reis was uitsluitend mogelijk door bemiddeling van de British Antarctic Survey en met logistieke medewerking van de Britse luchtmacht en de Britse marine. Zeevogels, zeezoogdieren, landschappen en verlaten walvisstation komen uitgebreid aan de orde. In 2012 volgde vanuit Ushuaia, de zuidelijkste stad van Argentinië, een reis naar het Antarctische Schiereiland; ook hier huizen vele zeevogels en zeezoogdieren en de ijsformaties zijn adembenemend.

In 2007 en 2010 werd Spitsbergen in het Noordpoolgebied bezocht, eveneens voor het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek. Het Noorse Spitsbergen kent een bijzondere historische relatie met Nederland en is, evenals de zuidpoolgebieden, niet eenvoudig begaanbaar. Toch wordt er inmiddels al lang onderzoek vanuit Nederland in dit onherbergzame gebied uitgevoerd. Dat begon in 1968 toen de eerste groep Nederlanders overwinterde op Edgøya, in het oosten van de archipel. Vanuit twee plaatsen – Longyearbyen en Ny-Ålesund – werd experimenteel onderzoek uitgevoerd naar de effecten van klimaatverandering op de plantengroei. In Ny-Ålesund, dat op ruim 79° noorderbreedte ligt, werd gebruik gemaakt van de accommodatie van het Nederlands Poolstation. In de lezing zal aan dit onderzoek enige aandacht worden geschonken, maar er zal vooral worden ingegaan op het leven op deze archipel, op de cultuurhistorie en natuurlijk passeren planten en dieren de revue.

16 december

En tenslotte de avond van de 16e december. Tja, dat hoort eigenlijk gewoon vast te staan. Maar de unieke Jan Stok slaat een jaartje over. Een teleurstelling voor velen. Maar naar alle waarschijnlijkheid zal René van Rossum een waardige vervanger zijn. Zijn faam als topfotograaf is al jaren gevestigd. Hij neemt ons mee naar China tijdens de beroemde voorjaarstrek van vooral zangvogels en steltlopers op de eilanden Beidahé en Happy Island.

Volgende datums: nog niet bekend.

Harm Niesen, harmniesen@gmail.com, (072) 589 42 19
[KNNV] www.knnv.nl/afdeling-alkmaar/lezex

Excursienieuws

Alle excursies vinden plaats op een zaterdag en duren een hele dag en vertrekken vanaf de parkeerplaats achter station Alkmaar, tenzij anders vermeld.

Zie ook internet: www.vwg-alkmaar.nl, www.knnv.nl/afdeling-alkmaar/lezex en voor andere excursies www.staatsbosbeheer.nl en www.buitencentra.nl.

[KNNV] Zondag 11 oktober: herfst-excursie, paddenstoelen (met speciale aandacht voor de Populier) in Geestmerambacht o.l.v. Martijn Oud

Deze dag is door *Vroege Vogels* e.a. uitgeroepen tot de “Dag van de Populier” met het doel om de populier op verschillende manieren in het zonnetje te zetten.

De aanplant is de afgelopen jaren enorm afgenomen. Werden er vroeger nog zo'n 1 miljoen populieren per jaar aangeplant, op dit moment zijn het er jaarlijks slechts zo'n 38.000. Tegelijk is de Formule 1 onder de bomen ecologisch van groot belang, denk aan soorten als Nauwe korfslak, Wielewaal en Populierenzidentruffel.

We gaan naar het Geestmerambacht, waar veel populieren staan, om aandacht te besteden aan de paddenstoelen die hier te vinden zijn dankzij de populieren.

Verzamelen om 10.30 aan de noordkant van station Alkmaar Centraal of om 11.00 op de parkeerplaats Vlasgat aan de Koedijkerkant van het Geestmerambacht. Opbelexcursie i.v.m. vervoer, Martijn Oud: (0629) 29 90 52.

17 oktober Texel

Onvermijdelijk zo'n uitstapje naar dit vogeleiland. Speciaal gepland in het hoogtepunt van de najaarstrek om zo, hopelijk, een hele hoop vogels te zien. In deze tijd komen enorme aantallen lijsters, vinken en andere vogels ons land binnen en Texel krijgt daarvan een aanzienlijk deel. We bezoeken de diverse *hot spots*, zoals De Tuintjes, de omgeving van de Robbenjager, de Slufter en Utopia, in de hoop grote aantallen vogels te zien en wie weet lukt het Kees Roselaar om ons nog wat zeldzaamheden te laten zien. We vertrekken om 7.15 uur.

14 november Friese waddenkust

Wéér naar Friesland en ook deze keer in de hoop om ganzen en eenden te zien. Maar daarnaast zijn deze buitendijkse gebieden erg aantrekkelijk voor roofvogels (Blauwe kiekendief, Smelleken en Slechtvalk bijna niet te missen) en typische kustzangvogels zoals Frater, Strandleeuwerik en Sneeuwgorst. Verder bezoeken we de pier van Holwerd waar vaak grote aantallen steltlopers te bewonderen zijn. Als er nog tijd over is, ligt het Lauwersmeergebied om de hoek waar in de winter altijd wel wat leuks te vinden is. We worden rondgeleid door Mart van Zweeden en we vertrekken om 7.30.

19 december Flevopolder

De laatste jaren lijken de Oostvaardersplassen steeds minder interessant te worden maar blijken de randmeren een waardige vervanger. Hier pleisteren grote aantallen zwanen en eenden en die trekken op hun beurt weer roofvogels zoals Zearenden aan. Bij een niet te hoog waterpeil komen her en der sliksplaten boven waar veel

vogels op gezien kunnen worden. En zodra we die zat zijn, kunnen we altijd nog even naar gebieden zoals het Harderbroek en Oostvaardersplassen. Dit alles onder leiding van Paul de Jong. We vertrekken om 8 uur.

Volgende datums: nog niet bekend.

Het wordt op prijs gesteld als u zich uiterlijk drie dagen voor aanvang van de excursie aanmeldt, zodat tijdig de beschikbaarheid in de auto's kan worden geregeld, zie onder.

Er wordt voor de auto's gerekend met een tarief van 20 cent per kilometer. We raden de bestuurders aan in het bezit te zijn van een inzittendenverzekering.

Erwin van Saane, e.v.saane@versatel.nl of (072) 564 43 25 of (0623) 70 84 61

Aankondiging:

Landelijke Dag 2015 Zaterdag 28 november, De Reehorst, Ede

Op zaterdag 28 november is het weer zo ver...

Voor de 36ste maal organiseert Sovon Vogelonderzoek Nederland haar Landelijke Dag! Als vanouds wordt het een dag voor vogelaars en andere natuurliefhebbers, met boeiende lezingen en een uitgebreide informatiemarkt.

De Reehorst is een uitstekend bereikbare locatie vrijwel naast station Ede-Wageningen met comfortabele lezingenzalen en een professionele uitstraling.

De dag is bedoeld voor iedereen met een hart voor vogels en natuur.

Programma:

- **Uitgebreide informatiemarkt** met tal van kortingen en voordeeltjes
- **Lezingen** in vijf zalen
- **Jeugdprogramma** (voor 8-14 jarigen)

De organisatie van de Landelijke Dag is in handen van Sovon i.s.m. Vogelbescherming Nederland en de Nederlandse Ornithologische Unie (NOU).

Houd www.sovon.nl/ld in de gaten voor het definitieve programma!

Tot zaterdag 28 november!

Waarnemingen april t/m juli 2015

Pierre van der Wielen

Ook dit voorjaar werd er weer massaal ingevoerd in Waarneming.nl. Hoogtepunt van de periode was de Thayers meeuw die geruime tijd (maar toch net te kort...) op het strand tussen Egmond en Bergen verbleef. Een nieuwe soort voor Nederland maar liefst! Het intensief meeuwen afzoeken leverde diverse andere leuke waarnemingen op waaronder de eerste Kumliens meeuw die ook voor andere waarnemers dan de ontdekker te bewonderen was.

NHD = Noord-Hollands Duinreservaat

De laatste duikers in het voorjaar worden meestal rond half mei gezien. Een **Roodkeelduiker** op 6 juli langs Camperduin is wat ongebruikelijk; ze horen nu te ruien. Op het Vogelwater in het NHD kreeg een paartje **Geoorde futen** 5 jongen.

Naast de gebruikelijke vogels in de Kleimeer werden ook elders **Roerdompen** waargenomen. Op 7 mei riep er één langs de Langereis bij Hoogwoud. Op 27-5 werd er één in de Eilandspolder gezien en op 18-7 stond er één in het park van Luna in Heerhugowaard. Een **Kwak** vloog over de Huiswaard op 23-6. **Kleine zilverreigers** nemen weer wat toe. Op 26-4 vloog er één langs Camperduin. Op 20 en 24-5 vloog er 1 over de telpost in het Geestmerambacht en op 26-7 liep er één in de plasjes naast de Kleimeer. Dezelfde telpost scoorde op 5 april een overvliegende **Purperreiger**.

In de Schermer liep op 31-5 en 1-6 een **Zwarte ooievaar**. Gewone **Ooievaars** vlogen op 5 april over de Noorder Reekerpolder bij Bergen (drie stuks), op 9, 14, 22 en 29 april en 7 juni telkens één over Alkmaar. Op 3 mei liep er één nabij Bergen. De **Zwarte ibissen** kunnen blijkbaar maar geen afscheid nemen van de regio. Tussen 1 en 13 april werden er tot drie gezien in het gebied tussen de Kleimeer en Bergen. Tot 23 april werden er daar nog één tot twee onregelmatig gemeld, maar op 6 juli was er weer één terug en dit liep geleidelijk op tot 5 exemplaren op 28 juli. De in Spanje geringe vogel die hier lang verbleef zat er nu niet meer tussen.

Op 12 april vlogen vier **IJsenden** langs Bergen aan Zee naar noord. Bij Egmond werd er ook één gezien die dag. Op 25 april vlogen er twee en op de 26e nog één langs Camperduin. Tussen 24 en 26 juni verbleef er een **Brilduiker** op het Geestmerambacht.

Zwarte vrouwen werden regelmatig gemeld. Op 10, 16 en 20 april vloog er telkens één over het NHD. Op 15-4 vloog een **Rode wouw** over Alkmaar en op 24-5 nog één over de Wimmenummerduinen. Inmiddels toch echt wel jaarlijks, een **Zeearend** over de regio. De eerste dit jaar vloog op 10-5 over 't Rak Noord. Ook groot waren de 10 à 11 **Vale gieren** die op 4 en 5 juni de regio onveilig maakten. Ze werden op de 4e over de telpost in het Geestmerambacht gezien en konden op de 5e vanaf het NHD via de Noorder Reekerpolder, Aagtdorp en de Schoorlse Duinen en later tot in

de Wieringermeer gevolgd worden. Daar verdwenen ze in de namiddag erg hoog uit zicht. Op 31-7 was er nog een melding uit het NHD.

Een man **Grauwe kiekendief** vloog op 24 mei over de telpost in het Geestmerambacht. Daar op 11 april ook een **Visarend**. Nog een Visarend vloog op 21-4 over het NHD. Een leuke verrassing tijdens het wachten op de brug was het mannetje **Roodpootvalk** op 2 juli nabij De Woude.

Dit voorjaar was er slechts één melding van een **Porseleinhoen** in de regio. Waren de diverse gebieden door de droogte te ongeschikt? Op 18-4 zat er één te roepen in de Wimmenummerduinen. Een **Kwartelkoning** zat op 14-6 te roepen nabij De Rijp. Op 5 april vlogen twee **Kraanvogels** over de telpost in het Geestmerambacht naar noord.

Op 1 mei verbleven drie **Morinelplevieren** in het NHD. De eerste **Temmincks strandlopers** (drie stuks) liepen op 8 mei in de plasjes bij Koedijk. Op 9 juli liep er daar weer één.

Voorjaarswaarnemingen van **Vorkstaartmeeuwen** zijn ronduit zeldzaam. Op 1-4 vloog een onvolwassen vogel langs Camperduin. Tijdens het verblijf van de **Thayers meeuw** werden tussen de 10.000den aanwezig meeuwen regelmatig tientallen **Pontische meeuwen** waargenomen. Een aantal meeuwenliefhebbers heeft op basis van steekproeven aangegeven dat er tussen de 50 en 100 vogels verbleven. Het aantal **Geelpootmeeuwen** lag een stuk lager met zo'n 10 tot 20 vogels. De oorzaak van dit alles, de **Thayers meeuw**, werd op 11 april door Leon Edelaar ontdekt bij Egmond aan Zee. De vogel bleef daar een paar dagen en verkaste later naar Bergen aan Zee waar de laatste waarneming op 27-4 werd gedaan. In dezelfde periode daar werden twee tot drie **Kleine burgemeesters** gezien waaronder een adulte. Tussen 15 en 19-4 verbleef er ook een adulte **Kumliens meeuw**; een wat onduidelijk taxon. Het zou een soort kunnen zijn, een hybride tussen Thayers en Kleine 'burrie' (die overigens vroeger als uitersten van één soort werden beschouwd!) of een ondersoort van Kleine 'burrie'. Maar wat het ook moge zijn, de vogel was erg populair maar lastig te herkennen. De laatste bijzondere meeuw aldaar was de **Grote burgemeester** die op 24-4 werd gezien.

Op 6 april vloog er een **Velduil** over de telpost in Bergen aan Zee en op 22 juli zat er één in de Mijzenpolder. Er werden tot maximaal 8 **Nachtzwaluwen** gemeld uit de Schoorlse Duinen en tot drie uit het NHD. Er werden maar liefst 110 waarnemingen van **IJsvogels** ingevoerd! Ook **Bijeneters** deden het bijzonder goed met maar liefst 11 waarnemingen. De grootste aantallen waren: 10 over Schoorl op 17-5, 18 op 1-6 over het NHD en gedurende heel juli werden er tot 6 her en der in het NHD gezien. Hoeveel broedgevallen?

Op 1-4 zat een **Klapenster** bij het Vogelwater in het NHD en op 1-7 een **Roodkopklauwier** in de Wimmenummerduinen. Op 18-4 werd in het NHD een Roek gezien en op 6-4 vloog daar ook een **Europese kanarie** over.

Tot slot een fenologielijstje. Wel wat lui in de uitvoering... Soorten die ook voor april al aankomen heb ik niet verder nagezocht. Dus geen Zomertaling, Bruine kiekendief, Grutto etc. in het lijstje.

Tabel 1. Fenologie zomervogels 2015. Zonder eventuele maartwaarnemingen.

Soortnaam	1e	2e	3e
Boerenzwaluw	2-4	3-4	3-4
Rietzanger	3-4	6-4	10-4
Gele kwikstaart	5-4	9-4	10-4
Ooievaar	5-4	9-4	14-4
Boompieper	6-4	9-4	10-4
Oeverzwaluw	7-4	10-4	10-4
Groenpootruiter	9-4	9-4	15-4
Beflijster	9-4	10-4	11-4
Snor	10-4	10-4	10-4
Regenwulp	10-4	11-4	12-4
Gekraagde roodstaart	10-4	12-4	12-4
Huiszwaluw	10-4	12-4	12-4
Koekoek	10-4	14-4	15-4
Krombekstrandloper	10-4	31-5	
Nachtegaal	11-4	11-4	11-4
Paapje	11-4	26-4	27-4
Sprinkhaanzanger	12-4	12-4	13-4
Grasmus	15-4	15-4	18-4
Engelse kwikstaart	16-4	16-4	18-4
Kleine karekiet	17-4	18-4	21-4
Braamsluiper	18-4	20-4	20-4
Gierzwaluw	18-4	21-4	22-4
Boomvalk	18-4	22-4	29-4
Tuinfluiter	24-4	25-4	29-4
Grauwe vliegenvanger	27-4	10-5	11-5
Bonte vliegenvanger	1-5	31-5	
Spotvogel	2-5	2-5	8-5
Wespendief	2-5	2-5	12-5
Bosrietzanger	11-5	11-5	12-5
Nachtzwaluw	11-5	14-5	15-5
Zomertortel	14-5	14-5	17-5
Fluiter	17-5	17-5	23-5
Kwartel	17-5	21-5	23-5

Pierre van der Wielen, jocotoco@hotmail.com

[Logo Ogrut] 41: *JONGE IJSVOGELS*

Koud was het en al het water was bevroren. Het bleef lange tijd zo hard als de deur van een brandkast, te hard voor de grote snavel waarmee hij normaliter

achterelkaar zijn prooien ving. Door het ijs heen kon hij die vetzakken uitstekend zien, terwijl ze slome rondjes draaiden en tussen de plantjes hingen. Hij stelde vast dat ze weinig bewegen en makkelijker dan ooit te vangen zouden zijn. Ze leken te weten dat hij met geen mogelijkheid bij ze kon komen. Af en toe keek er eentje met een schuin oog naar boven en bleef dan roerloos liggen, een piepklein hapje nemend van iets krozig of gewoon een steentje in de bek nemend om meteen weer uit te spugen. Vooral, leek het wel, om de indruk te wekken dat daar beneden echt nog wel wat te eten was. Een pesterijtje dus, dacht de ijsvogel, die het liefst zijn hele lijf achter zijn snavel aan door de ijslaag had gejenst om die kleine schele pos in te rekenen.

Dit is dus wat ze bedoelen met klimaatverandering, godsamme. En dat zouden wij ijsvogels ook nog eens zelf hebben veroorzaakt. Wij maken geen ijs! De gek die dat praatje de wereld in heeft gebracht zouden ze op moeten sporen en de strengst denkbare straf opleggen. Zoiets als dagenlang goed, gezond en lekker eten laten zien waar je niet bij kan. Wat, bij wijze van spreken, van je wijkt als je ernaartoe beweegt.

Te drinken is er ook al niets, hooguit wat smeltwater tussen mijn veren. En dan nog eens wat, wat ik al die tijd al wil zeggen: wij hebben door een of ander misverstand helemaal de verkeerde naam gekregen. Wij zijn allesbehalve ijsvogels. Ons volk groeit van jaar tot jaar lekker aan tot er dus een strenge winter komt en dan moeten we het weer helemaal van voren af aan opbouwen. Want dan gaan we achtermekaar dood. Ik breng even in herinnering dat wij graag geziene gasten zijn, bij vogelliefhebbers en bij mensen die ons toevallig vanaf een wandelpaadje of zo voorbij zien flitsen. Als je ons vergelijkt met meeuwen – die wel winterhard zijn – zouden wij van trots naast onze vleugels vliegen, zo groot is het verschil in waardering. En dan is het heel gek dat we door zoiets stoms als het klimaat om de zoveel jaar worden gedecimeerd in de meest vreselijke winterweervarianten. Soms komen er sneeuwstormen bij en allemaal andere ellende. Ik doe daarom een oproep aan de mensen die dit lezen om er alles aan te doen om de winter de baas te worden. Alsjeblieft, duw hem terug tot achter Julianahoop en laat Groenland toch gewoon groen zijn. Dat is een mooie kleur waar veel meer warmte van uitgaat als van kil wit. Hoe dat moet? Dat weet ik niet. Daarom vraag ik het jullie die zo knap bent. Jullie, die weten hoe je een ijsgrens naar achteren duwt en definitief met de winter afrekent. Alsjeblieft, blijf niet op je luie reet zitten maar roei die rotwinter uit. Kom in actie!

[de oplossing van de raadselvogel]